

Dr. Jakab László főhadnagy

MH ENSZ Békefenntartó Misszió Magyar Kontingens, Ciprus

United Nations Peacekeeping Force in Cyprus

Jogász tiszt /Legal officer/

laferegrof@freemail.hu

A KATONAI VÉTSÉGEK FEGYELMI ELJÁRÁSBAN VALÓ ELBÍRÁLÁSA /DISCIPLINARY PROCEEDING AS RESOLVING A MILITARY OFFENCE/

Absztrakt

A büntetőeljárás általános célja az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása. Jogpolitikai értelemben cél a bűn megtorlása, társadalompolitikai értelemben pedig az általános prevenció elősegítése. A katonai büntetőeljárás speciális jellegéből adódóan, a cél büntetőjogon kívüli eszközökkel is elérhető, mégpedig fegyelmi jogkörben eljárva.

Abstract

The general principal of a criminal procedure is to punish the criminals. Otherwise the main aim is the retaliation if we think in legal policy, and the general prevention from the social po-licy. Due to the special rules of the military criminal proceeding, the aim can reached without using military court.

Katonai büntetőeljárás

Egy fejlett társadalom modern jogrendszerének azonban más alapelveket is ki kell elégítenie, úgymint a minél egyszerűbb, hatékonyabb és gyorsabb büntetőeljárás elvét. A Magyar Köz-társaság büntető anyagi és eljárásjogi kódexei rendelkeznek külön szabályokkal a katonai büntetőeljárás specifikus területeire. Így a katonai büntetőeljárás az eljárás gyorsítása ér-dekében ismeri a bíróság elé állítás, a tárgyalás mellőzése, lemondás a tárgyalásról jogin-tézményeit, ugyanakkor van egy specifikus jogintézmény, ez pedig a diverzió, vagy más néven a büntető eljárásjogi úttól való eltérítés lehetősége.

Katonai büntetőeljárás fogalma és annak speciális esete

A katonai büntetőeljárás – megszorításokkal – az általános büntetőeljárás különös eljárási szabályai szerint, elsődlegesen annak további egyszerűsítése érdekében is lefolytatható, mely-ben a különleges eljárásra vonatkozó normák is érvényesülnek, amelyekben azok alkal-mazását a katonai eljárásra vonatkozó kötelező szabályok nem zárják ki. [1]

A katonai büntetőeljárásban létezik az állományilletékes parancsnok jog- és hatáskörébe utalt parancsnoki nyomozás és parancsnoki fegyelmi jogkör gyakorlásának lehetősége. Az első esetben katona által elkövetett bűncselekmény következtében nem csak a nyomozati szakban, hanem – a bírói jogerős ítéletet helyettesítő - eljárást elzáró határozat meghozatala is az állományilletékes parancsnok döntési jogkörébe tartozik. A parancsnoki fegyelmi jogkör pedig nevéből adódóan fegyelmi eljárás parancsnok általi lefolytatását jelenti. E két jogkör különbözősége az alábbiakban kerül elhatárolásra.

Katonai igazságszolgáltatásban eljáró szervek és az állományilletékes parancsnok

A katonai igazságszolgáltatásban közreműködő szervek a katonai nyomozó hatóságok, a katonai ügyészségek, illetve megyei bíróságok katonai tanácsai. A katonai nyomozó hatóság illetékessége az adott állományilletékes parancsnok által irányított katonai szervezet katonai személyi állományára terjed ki, míg a katonai ügyészségek illetékessége a megyei bíróságok illetékességéhez igazodik.

Főszabály szerint a nyomozati jogkör a katonai ügyész illeti, ugyanakkor a Magyar Honvédség katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló 19/2003 HM-IM együttes rendelet szerint nyomozó hatóságként az állományilletékes parancsnok is eljárhat. [2]

Gyakorlati tapasztalatból is mondhatom, hogy a jogalkotó előrelátását igazolja, hogy a nyomozóhatósági jogkör a parancsnokot illeti meg, ugyanakkor eljárásjogi értelemben valamennyi cselekmény előkészítését, elvégzését az állományilletékes parancsnok nevében, tudtával, jóváhagyásával, adott esetben jelenlétében is, de jogvégzett tisztek, beosztásukat tekintve jogász tisztek végzik, akik a katonai ügyészségek szoros ellenőrzése és felügyelete alatt járnak el az adott ügyben.

Az ügyési monopólium azonban biztosított, hiszen ha a nyomozó hatóság önállóan végez nyomozást vagy egyes nyomozati cselekményeket, az ügyész felügyel arra, hogy azt a törvény rendelkezéseit megtartva végezzék (nyomozás feletti felügyelet), az eljárásban részt vevő személyek jogait érvényesíthessék. Ennek érdekében az ügyész nyomozást vagy feljelentés kiegészítést rendelhet el, annak lefolytatásával a nyomozó hatóságot bízhatja meg, a nyomozó hatóságot nyomozati cselekmények elvégzésére, további nyomozásra, annak határidőn belüli befejezésére utasíthatja, nyomozási cselekményeknél jelen lehet, iratokba betekinthez, azokat magához kérheti, nyomozó hatóság határozatát megváltoztathatja, hatályon kívül helyezheti, panaszokat elbírálja, feljelentést elutasíthatja, nyomozást megszüntetheti, nyomozó hatóságot a nyomozás megszüntetésére utasíthatja, eljárást magához vonhatja. [3]

A hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 604. § (4) bekezdés 4) pontjában kapott felhatalmazás alapján katonai vétség elkövetése miatt a Magyar Honvédség tényleges állományú katonája ellen indított büntetőeljárásban – ha a nyomozás nem tartozik a katonai ügyész kizárólagos hatáskörébe (Be. 474. § (2) b) pont és e 474. § (3)-(4) bekezdései) a katonai nyomozó hatóságként az állományilletékes parancsnok is eljárhat.

Katonai büntetőeljárás hatálya

Katonák körét a hivatásos, szerződéses, az új jogszabályváltozásoknak megfelelően adott esetben tartalékos állományú tagjai alkotják, és a katonai szervezetet a hierarchikus működés, alá-fölérendeltség, belső függelmi viszonyok és legfontosabbként a parancsadási jogon alapuló működés jellemez.

A katonai büntetőeljárás hatálya a Be. 470. §-a alapján az alábbi személyekre terjed ki: a katona által a tényleges szolgálati viszonyának tartalma alatt elkövetett katonai bűncselekmény, a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja által elkövetett bármely bűncselekmény, Polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagja által a szolgálati helyen, illetőleg a szolgálattal összefüggésben elkövetett más bűncselekmény, terhelt által elkövetett valamennyi bűncselekmény, ha ezek közül valamelyik miatt katonai büntetőeljárásnak van helye és az elkülönítés nem lehetséges, szövetséges fegyveres erő tagja által belföldön elkövetett vagy külföldön, de magyar lajstromú hajón, légi járművön elkövetett magyar büntető joghatóság alá tartozó bűncselekmény esetén.

A felsoroltak közül csak az első érinti jelenlegi témakörünket.

A katonai vétség fegyelmi jogkörben való elbírálásának és a fegyelmi vétség parancsnoki jogkörben való elbírálásának megkülönböztetése

Nagyon fontos elhatárolni egymástól a katonai vétség fegyelmi jogkörben történő elbírálását, és a katonai fegyelmi vétség parancsnoki fegyelmi eljárásban való elbírálását. Míg az előbbi esetben az elkövető által tényállásszerűen megvalósított bűncselekményről beszélünk, amelynek az eljárási szabályai eltérnek a Be. szabályaitól, addig a második esetben a katonai szolgálati viszonyából eredő kötelezettségének vétkes (szándékos vagy gondatlan) megszegése esetén való fegyelmi felelősségre vonásról beszélünk [5] amely egyáltalán nem minősül bűncselekménynek, és így értelemszerűen a Be. eljárási szabályai még érintőlegesen sem alkalmazhatóak. Ez utóbbiak körébe tartozhat minden olyan normában meghatározott kötelezettségnek a megszegése, amely enyhébb súlya okán egyetlen büntető anyagi jogi tényállásba sem fér bele.

Míg katonai vétség esetében függetlenül attól, hogy az ügyész, vagy a nyomozóhatóság jár-e el, de nyomozati tevékenységet kell végezni, melynek szabályai a Be.-ben kerültek rögzítésre, addig fegyelmi eljárásnál a Hjt.-ben szabályozottak szerint az eljárásban a parancsnok által kijelölt vizsgáló [6] gyűjti össze az eljárás elbírálásához releváns tényeket, melyeket a parancsnok elé tár, és a parancsnok, mint előljáró határoz, hogy a fegyelmi fenytés fajtái közül melyiket fogja kiszabni. [7]

Értelemszerűen mivel a katonai vétség fegyelmi jogkörben történő elbírálása büntetőeljárásként indul, ezért a terhelt rabosításra kerül annak minden jogkövetkezményével, a bűnügyi nyilvántartásba történő bekerüléssel. A másik oldalon fegyelmi eljárásban ilyen hátrány az eljárás alá vontat nem terheli.

Az elkövető jogterminológiai megnevezése is különbözik, hiszen a büntetőeljárásban, annak első szakaszától, a nyomozástól az elkövető terhelt (gyanúsított az első szakban), addig fegyelmi eljárásban eljárás alá vontról beszélünk.

Nyomozás, az állományilletékes parancsnok nyomozása

A hatályos Be. 164. § (2) bekezdése alapján: A nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e.

Főszabály szerint a Be-ben szabályozott fenti kötelezettség az ügyészséget terheli, ugyanakkor, amennyiben a nyomozóhatóság nyomoz, akkor a nyomozó hatóság kötelezettsége olyan módon végezni a nyomozást, hogy a 164. § második mondata értelmében az ügyészség dönthessen a vádemelésről.

A Magyar Honvédség vonatkozásában, katona által elkövetett bűncselekmény esetén általános nyomozati jogkörrel a katonai ügyész rendelkezik. Ugyanakkor szűken meghatározott keretek között, az állományilletékes parancsnokot is megilleti e jogkör. Főszabály szerint a parancsnok hatáskörébe tartozik a nyomozás a katonai vétség miatt indított büntetőeljárásban. [4] Ez tehát minden bűncselekményt, melynek elkövetője annak büntetési alakzatát valósítja meg, kizár ebből a körből, ahogy a köztörvényes bűncselekmények egyike sem tartozik az állományilletékes parancsnok nyomozati jogkörébe.

Ugyanakkor a 19/2003. (VI.8.) HM-IM együttes rendelet 2. § (2) bekezdése tovább szűkíti a katonai szervezet vezetőjének nyomozati jogkörét azzal, hogy meghatározza, hogy mely esetekben tartozik még a katonai ügyész hatáskörébe a nyomozás. Így több terhelt esetén, ha a terheltek nem egy szervezeti egységbe tartoznak, és állományilletékes parancsnokainak nincs a nyomozás lefolytatására hatáskörrel rendelkező közös előljárója, ha a terhelt mellett a bűncselekmény elkövetésével más fegyveres szerv tagja, vagy polgári személy is megalapozottan gyanúsítható, bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés szükséges, vagy tanúvédelmi program részvétele történik.

Büntetőeljárásról szóló törvényünk legújabb kori története 2003. július 01. óta teszi alkalmazhatóvá a katonai deliktumok parancsnok általi fegyelmi jogkörben történő elbírálását. Nem véletlen tehát, hogy a 19/2003. HM-IM együttes rendelet elfogadása is a Be. ezen változásához igazodott, ahogy a Magyar Honvédség strukturális rendszere is, azzal, hogy minden önálló katonai szervezetenél jogász tiszt (nyomozótiszt) beosztás létrehozását tették kötelezővé. Ezzel vált lehetővé, hogy az állományilletékes parancsnok jogkörébe utalt, de nevében és ténylegesen a nyomozati feladatokat végző jogász tiszt által végzett nyomozás – a jogász végzettség okán – szakmailag mindenképpen megalapozott és a törvényes előírásokat mindenben ismerő és követő személyek – és nem laikusok – által kerülnek.

Értelemszerűen a katonai ügyészség ügyészei által lefolytatott eljárási cselekmények jogszerűségéhez és szakmai megalapozottságához kétség sem férhet. Ugyanakkor a jogalkotó előrelátását igazolja, hogy az ügyészi monopólium és kontroll fenntartása mellett, nem az ügyészség állományába tartozó jogászok is eljárhatnak büntetőeljárásban, és visszautalt - büntetőeljárást helyettesítő - fegyelmi jogkörben történő elbírálásban.

Mikor utalhatja az ügyész állományilletékes parancsnoki jogkörbe az ügyet és annak gyakorlati megvalósítása

A hatályos Be. 485/A §- a alapján ha katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető, akkor az fegyelmi eljárásban is elbíráható: Ennek feltételei: kizárólag katonai vétséget valósítson meg a cselekmény, katonai ügyész a feljelentést elutasítja, vagy megszünteti, a gyanúsított a katonai ügyész határozatával szemben nem él panasszal, ügyész az iratokat megküldi a fegyelmi eljárásra illetékes parancsnoknak.

Gyakorlati szempontból a cselekmények számának jelentős részében az állományilletékes parancsnok által tett feljelentésre indul a nyomozás. Az állományilletékes parancsnok a feljelentés megküldésével egyidejűleg kérheti az eljárásra hatás- és illetékességi jogkörrel rendelkező katonai ügyészséget, hogy a nyomozást megszüntetve, az ügyet utalja vissza parancsnoki fegyelmi jogkörben történő elbírálásra. A parancsnoki kérés teljesítése, annak elutasítása a katonai ügyészség kizárólag saját mérlegelésében meghozott döntése.

Ugyanakkor az is előfordulhat, hogy a parancsnok által küldött feljelentés nem tartalmazza az eljárás fegyelmi jogkörbe történő visszaadásának a kérését, ugyanakkor a katonai ügyészség azt indokoltnak tartja. Ebben az esetben a katonai ügyész a feljelentést elutasítva utalja vissza fegyelmi jogkörben történő elbírálásra a katonai vétséget. A katonai ügyész az ügy érdemében határozatot hoz, amellyel szemben a terhelt panasszal élhet. Ha a terhelt panasszal él, a nyomozást el kell rendelni, vagy folytatni kell, és végül, ha megszüntetési ok nem áll fenn, a katonai ügyész vádemelési javaslattal továbbítja azt a katonai tanács elé. Ezzel értelemszerűen a cselekmény elbírálása végig a Be. szabályai szerint folyik és a Btk. szabályainak megfelelő szankciórendszerből választhat a bíróság a terhelt elmarasztalása esetén.

Egyértelmű, hogy a büntetőjog rendszere kötöttebb, és szigorúbb egy Hjt. szabályai szerint lefolytatott fegyelmi eljárásnál, mely ráadásul, ahogy a fentiekben írtam, a bűnösség kimondása nélkül hoz érdemi határozatot az eljárása végén. Éppen emiatt is a terhelt panaszjogához kapcsolt jogkövetkezményekre a terheltet figyelmeztetni kell. Összességében, amennyiben az eljárás a parancsnoki vonalra kerül, megvalósul a diverzió, vagyis esetünkben egy kisebb súlyú bűncselekmény büntetőeljárás kívüli lezárása a bűnösség kimondása nélkül.

A terhelt választási joga, mint az eljárás meghatározó eleme

Ennek megfelelően az ügyész határozata után, mely szerint fegyelmi jogkörbe visszautalja az ügyet, kizárólag a terhelt választási jogosultságán múlik, hogy bírói út igénybevételeivel vagy fegyelmi eljárásban kerüljön az ügy lezárásra. Értelemszerűen a katonai ügyész az eljárás fegyelmi hatáskörbe történő visszautalásáról akkor hozhat érdemi határozatot, ha a Btk. 37. §-ban előírt büntetési cél fegyelmi fenytés kiszabásával is elérhető.

A döntési motiváció mely a terhelt választási jogával nyílik meg, megítélésem szerint csak elméleti, filozófiai feltevés, hiszen nehéz elképzelni, hogy a büntetőeljárás alá vont ne a számára enyhébb szabályok és szankciókkal rendelkező fegyelmi eljárás mellett döntsön. Különös figyelemmel arra, hogy ahogy azt a fentiekben írtam, megítélésem szerint amennyiben az ügyészség fegyelmi jogkörbe visszaadja az ügyet, akkor az állományilletékes parancsnok nem hozhat szigorúbb fegyelmi határozatot, mint amilyen a bírói gyakorlat alapján büntetőeljárás folyamán indokolt lenne.

Másodfokú fórum, a fellebbezés elbírálása

Értelemszerűen fegyelmi eljárásban az eljárás alá vont fellebbezése esetén, az előjáró parancsnokság, végső soron pedig az a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező polgári jogi bírói fórumon kerül elbírálásra, addig a katonai vétség miatt kiszabott parancsnoki határozat elleni fellebbezés a büntetőeljárás szabályai szerint kerül elbírálásra. [8]

A katonai vétség fegyelmi eljárásban való elbírálásának értékelése

A katonai vétség állományilletékes parancsnok általi fegyelmi eljárásban való elbírálása egy olyan sajátos jogintézmény, amely lehetővé teszi, hogy meghatározott esetben, kisebb súlyú bűncselekmények elkövetése miatt, a büntetőeljárás kötöttebb és terheltre nézve hátrányosabb eljárási szabályainak alkalmazása helyett, és a bűnösség kimondása nélkül, kerüljön az ügy befejezésre. Gyakorlatilag büntetőjogi szankciók alkalmazása helyett a Hjt-ben meghatározott fegyelmi fenytések alkalmazása válik kötelezővé, [9] melyek súlya – az a parancsnok rosszsallását kifejező feddés fenytéstől, illetménycsökkentésen keresztül, a szolgálati jogviszony lefokozással vagy anélkül való megszüntetéséig terjedhet.

Ugyanakkor, amennyiben az ügyészség fegyelmi jogkörbe utalja a bűncselekmény elbírálását, akkor meglátásom szerint a parancsnok által kiszabható fegyelmi szankciórendszer legsúlyosabb elemei, úgymint a szolgálati jogviszony megszüntetésének alkalmazása nem indokolt, hiszen a cselekmény tárgyi súlyával feltehetően az nem arányos, másrésztől a katonai ügyész minden bizonytalannal nem utalja vissza fegyelmi eljárásba az ügyet ha a cselekmény indokolttá teszi a katonai mellékbüntetések közül a legszigorúbbnak – a lefokozásnak – az indítványozását.

Összefoglalás

Mint a fentiekből látható, a jogalkotó szándéka szerint létrehozott jogintézmény, úgymint a katonai vétség (bűncselekmény) fegyelmi eljárásban (állományilletékes parancsnok által) való elbírálása, a kisebb súlyú bűncselekmények esetén alkalmas egyrészt a katonai ügyészségek tehermentesítésére, és a parancsnoki tekintély megerősítésére, úgy, hogy egyben a terheltre nézve is kedvezőbb eljárási szabályok mellett, gyakorlati tapasztalatok alapján enyhébb szankciórendszert is alkalmaz. Mindemellett az ügyészi monopólium által a törvényes eljárási szabályok betartása is biztosított. A jogalkotó tehát egy olyan jogintézményt alkotott mely alkalmas a büntetőeljárás törvény valamennyi alapelveinek a megvalósítására, igazodik ahhoz az általános elvhez, hogy a generális prevenció fontosabb a bűn megtorlásánál és egyben tökéletesen figyelembe veszi a katonai struktúra hierarchikus és speciális jellegét.

Felhasznált irodalom

- [1.] Hautzinger Zoltán: A katonai büntetőjog alapkérdései, különös tekintettel a katonai büntetőeljárásra. PhD értekezés Pécs 2009. 13. o.
- [2.] A Magyar Honvédség katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló 19/2003 HM-IM együttes rendelet 2. § (1)
- [3.] A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. Törvény 38. § (4) bekezdés
- [4.] A Magyar Honvédség katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló 19/2003 HM-IM együttes rendelet 2. § (1)
- [5.] A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. Törvény 131. § (1) bekezdés
- [6.] A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. Törvény 144. §
- [7.] A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. Törvény 137. és 159. §
- [8.] A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. Törvény 160. és 162. § bekezdés
- [9.] A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. Törvény 485/A. § (4) bekezdés

[Vissza a tartalomhoz >>>](#)